

Патика В. П.,
доктор біологічних наук, професор,
Інститут мікробіології і вірусології
імені Д. К. Заболотного НАН України (Київ);

УДК 57(092)

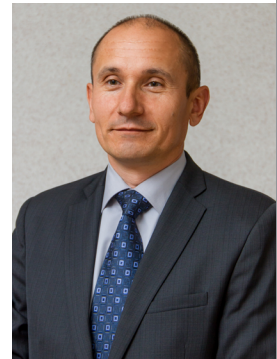
DOI 10.31395/2310-0478-2019-2-119-124

Григорюк І. П.,
доктор біологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (Київ);

Карпенко В. П.,
доктор с.-г. наук, професор,
Уманський національний університет садівництва (Умань);

Конончук О. Б.
кандидат біологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка (Тернопіль).

ПРОФЕСОР СВІТЛАНА ПИДА: НАУКОВЕЦЬ, ПЕДАГОГ, ОСОБИСТІТЬ

Анотация. У статті висвітлено життєвий, науковий і педагогічний шлях відомого вченого у галузі фізіології рослин і мікробіології доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка Академії наук Вищої школи України, завідувачки кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Світлани Василівни Пиди.

З липня 1982 р. трудова діяльність С. В. Пиди пов'язана з кафедрою ботаніки, а пізніше ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, де вона пройшла шлях від лаборанта до професора і завідувачки кафедри.

Творчий доробок Світлани Василівни становить понад 340 наукових праць, серед яких 4 монографії, 7 патентів на корисну модель, понад 100 статей у фахових виданнях, 13 навчальних посібників, 2 з яких із грифом МОН України, 7 методичних рекомендацій тощо.

Сфера наукових інтересів Пиди С. В. охоплює широке коло проблем фізіології, біохімії, екології та фітоімунітету рослин, мікробіології, сільського господарства. Нині Світлана Василівна досліджує проблеми пов'язані із розкриттям механізмів і розробкою наукових основ підвищення активності біологічної фіксації молекулярного азоту бобовими рослинами, фізіолого-біохімічних процесів, поліпшення біохімічного складу та продуктивності сільськогосподарських культур, шляхом застосування мікробних препаратів, регуляторів росту рослин, органо-мінеральних добрив «SMART» композит Марцінішин®, хімічної взаємодії між рослинами в природних і штучних фітоценозах та ґрунтовими мікроорганізмами, дослідження змішаних збудників хвороб насіння *Hordeum L.*, прогнозування та обмеження їх розвитку в умовах Лісостепу України.

Ключові слова: Пиди Світлана, науковець, педагог, особистість.

V. P. Palyuka,

Doctor of Biological Sciences, Professor, Danylo Zabolotny Institute of Microbiology and Virology National Academy of Science of Ukraine (Kyiv);

I. P. Hryhoriuk,

Doctor of Biological Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv);

V. P. Karpenko,

Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Uman National University of Horticulture (Uman);

O. B. Kononchuk,

PhD of Biological Sciences, Associate professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ternopil).

PROFESSOR SVITLANA PYDA: SCIENTIST, TEACHER, PERSONALITY

Annotation. The article deals with the life, scientific and pedagogical path of the well-known scientist in the field of plant physiology and microbiology of Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Head of the Department of Botany and Zoology of the Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Svitlana Vasylivna Pyda. Svitlana Vasylivna was born in the village of Ishkov, Koziv district, Ternopil region, with a family of teachers. She began her education at the Ishkiv eight-year school, and later Ternopil Secondary School #8. In August 1977 she entered the Ternopil State Pedagogical Institute at the Faculty of Natural Sciences, after which she graduated in 1982 with an honors degree. Since July 1982, Svitlana Vasylivna's work is connected with the Department of Botany and later Botany and Zoology of the Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, where she has gone from a laboratory assistant to a professor and head of the department, teaching educational disciplines "Microbiology with the basics of virology", "Nutrition and productivity of plants" and more. Svitlana Vasylivna began her scientific research

by studying the peculiarities of nitrogen nutrition of legumes. Subsequently, from 1989 to 1993, she studied and carried out scientific research in graduate school of the National Botanical Garden M. M. Gryshko NAS of Ukraine (Kyiv). The result of scientific research was the successful defense of the PhD thesis "Allelopathic and symbiotic features of lupine at different levels of nitrogen nutrition" on May 26, 1994, specialty 03.00.12 – plant physiology at the specialized scientific council of the Institute of Plant Physiology and Genetics of NAS of Ukraine. After defending her thesis Pyda S. V. continued her scientific research, which covered a wide range of problems of plant physiology, biochemistry and ecology, microbiology, agriculture, which resulted in successful defense of her doctoral thesis on specialty 03.00.12 – plant physiology "Symbiosis systems physiology *Bradyrhizobium* sp. (*Lupinus*) – *Lupinus* L.: allelopathic analysis" held on June 14, 2007 at the specialized academic council of the Uman State Agrarian University (now Uman National Horticulture University). After receiving the degree of Doctor of Science (November 8, 2007), Svitlana Vasylivna was invited to join the specialized academic council of Uman National University of Horticulture, in which she actively works to this day. During the period of scientific and pedagogical activity, Svitlana Vasylivna Pyda published 342 works, including 4 monographs, 7 utility model patents, articles in professional editions – more than 100, 13 – manuals, 2 of them with the stamp of the Ministry of Education and Science of Ukraine, guidelines – 7, bibliographic index – 1, electronic versions of courses – 2, etc. For significant achievements in the educational field, Svitlana Vasylivna Pyda was elected academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, awarded with the Certificate of Honor of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine, diplomas and thanks of the Ministry of Education and Science of Ukraine, National ecological and naturalistic center for student youth, with the badge "Excellent education of Ukraine", thanks to the Department of Education and Science of Ternopil State Administration, Ternopil National Pedagogical University, Ternopil Regional Municipal Territorial Branch of MAS of Ukraine, Ternopil regional ecological and naturalistic center students and others.

Key words: Pyda Svitlana, scientist, teacher, personality.

**Академік АНВШ,
професор СВІТЛАНА ВАСИЛІВНА ПИДА**

«У серце увійде лише те,
що йде від серця»
Жан Жак Руссо

Доля Світлани Василівни Пиди – це доля тисячі українців, які шукають свій життєвий шлях, та небагатьом вдається не лише знайти його, а й зберегти відданість обраній справі. Повною мірою ця думка стосується працюючої, непересічної і талановитої особистості, педагога, науковця і організатора – Світлани Василівни Пиди.

Народилася Пиди (дівооче прізвище Фаріон) С. В. у селі Ішків Козівського району Тернопільської області у сім'ї вчителів. Батько – Фаріон Василь Іванович, за фахом вчитель історії. Мати – Фаріон Євдокія Євгенівна, за фахом – український філолог.

З вересня 1967 р. до липня 1974 р. Світлана Василівна навчалася в Ішківській восьмирічній школі. Як і у багатьох сільських дітей, крім навчання у школі, були сільські «навчальні практики» – ліс, річка, вигін, пасовище. Змалку допомагала батькам і в городі, і в хаті. Вчилася добре, із зацікавленістю. У зв'язку з переїздом батьків до околиці Тернополя – села Великі Гаї, з вересня 1974 р. до липня 1976 р. продовжила навчання у Тернопільській загальноосвітній середній школі №8, де одержала атестат про середню освіту.

Після закінчення середньої школи Світлана Василівна успішно здала вступні екзамени до медичного закладу вищої освіти, але не пройшла за конкурсом – не вистачило пів бала... Після цього вона влаштувалась у

Тернополі на завод «Ватра» пакувальницею, а згодом – учнем ливарника цеху переробки пластмас.

У ті часи більшість сільських дітей, мріючи про майбутнє, часто-густо за орієнтир брали сільську інтелігенцію – вчителів, до яких належали батьки Світлани Василівни. Маючи природну допитливість та велике бажання вчитися і здобувати вищу освіту, Світлана Василівна Пиди у серпні 1977 р. вступила до Тернопільського державного педагогічного інституту ім. Я. Галана на природничий факультет, продовжуючи учительську династію своїх батьків. Під час навчання її захопили незвідані царини науки, натхненно черпала знання в професорів О. Ф. Явоненка, К. М. Векірчика, І. В. Шуста, доцентів М. М. Барни, І. М. Бутницького, В. О. Шиманської, Л. Г. Кузьмовича, К. І. Орчук, В. С. Талпоша, С. Й. Грушка, В. О. Яковлева, Б. В. Яковенка, Т. С. Куратової та інших, була активним членом наукового гуртка. Світлана Василівна згадує, що за кращу наукову доповідь на студентській науковій конференції була відзначена квитком на дискотеку, який зберігає і донині в сімейному архіві.

Дипломну роботу з біохімії тварин С. В. Пиди виконувала під керівництвом доктора біологічних наук, професора, ректора інституту Явоненка О. Ф. У зв'язку з переведенням проф. Явоненка О. Ф. в 1982 р. у м. Чернівці на посаду ректора Чернігівського державного педагогічного інституту (нині Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка), другим керівником дипломної роботи була призначена асистент кафедри Романишин Л. М., нині доктор педагогічних наук, професор, відомий в Україні вчений-педагог.

Закінчила педагогічний інститут Світлана Василівна у червні 1982 р. з присвоєнням кваліфікації учителя хімії і біології та із дипломом з відзнакою.

З липня 1982 р. трудова діяльність Світлани Василівни пов'язана з кафедрою ботаніки, а пізніше ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, де вона пройшла шлях від лаборанта до професора і завідувачки кафедри.

Свої перші наукові дослідження Світлана Василівна розпочала з вивчення особливостей азотного живлення бобових культур – складової частини росту, розвитку і фотосинтетичної продуктивності рослин, як лаборант кафедри ботаніки, який обслуговував дисципліни «Фізіологія рослин» і «Мікробіологія з основами вірусології», під керівництвом та у тісній співпраці з доктором біологічних наук, професором, завідувачем відділу симбіотичної азотфіксації Інституту фізіології рослин і генетики НАН України Старченковим Ю. П., кандидатами біологічних наук, професором кафедри ботаніки Тернопільського педінституту Векірчиком К. М. та доцентом Бутницьким І. М.

Зацікавленість Світлани Василівни науковими дослідженнями приводить її у 1989 р. до аспірантури

Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України (м. Київ), в якій вона навчається без відриву від виробництва у відомого вченого-фізіолога рослин і мікробіолога, доктора біологічних наук, професора, завідувача відділу алелопатії Головка Е. А. Наукові дослідження в цей період стосувалися фізіології та біохімії азотного живлення, симбіотичної азотфіксації, алелопатичної активності видів роду Люпин.

Під час навчання на другому курсі аспірантури Світлана Василівна доповідала результати своїх наукових пошуків на конференції, присвяченій Дню алелопатії на секції, керівником якої був талановитий учений, директор Південного філіалу Інституту сільськогосподарської мікробіології (АР Крим) кандидат біологічних наук Володимир Пилипович Патица, нині доктор біологічних наук, професор, академік НААН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, завідувач відділу фітопатогенних бактерій Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України. Знайомство на конференції переросло у тісну наукову співпрацю, яка триває і до сьогоднішнього дня та суттєво вплинула на процес становлення її як науковця. Світлана Василівна вважає проф. Патику В. П. одним із своїх учителів. Ще з одним талановитим ученим, якого також Світлана Василівна зараховує до когорти своїх учителів, з яким познайомилася в Інституті фізіології рослин і генетики НАН України, тоді кандидатом біологічних наук, завідувачем лабораторії відділу фізіології водного режиму рослин Інституту фізіології рослин і генетики НАН України, нині доктором біологічних наук, професором, член-кореспондентом НАН України, лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки, професором кафедри фізіології, біохімії рослин та біоенергетики Національного університету біоресурсів і природокористування України Іваном Панасовичем Григорюком, наукова співпраця з яким продовжується і донині. Результатом цієї співпраці є монографія, патент на корисну модель, наукові статті у провідних фахових виданнях України, матеріали з'їздів та наукових конференцій тощо.

У вересні 1990 р. старшого лаборанта кафедри ботаніки Тернопільського педінституту, аспірантку заочної форми навчання Пиду С. В. переводять на посаду асистента згаданої кафедри.

Плідне навчання і наукові дослідження в аспірантурі ботанічному саду завершилися у 1993 р., а 26 травня 1994 р. їх підсумком став успішний захист кандидатської дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.12 – фізіологія рослин у спеціалізованій вченій раді Інституту фізіології рослин і генетики НАН України на тему: «Алелопатичні і симбіотичні особливості люпину при різних рівнях азотного живлення». Варто зазначити, що опонентами кандидатської дисертації були відомі вчені в галузі фізіології рослин і мікробіології доктори біологічних наук, професори Нічик М. М. та Антипчук А. Ф.

Після захисту кандидатської дисертації в січні 1995 р. Світлану Василівну переводять на посаду старшого викладача, а з 21 жовтня 1996 р. – доцента кафедри ботаніки. 25 грудня 1997 р. Пиді С. В. було присвоєно вчене звання доцента кафедри ботаніки.

Сфера наукових інтересів Пиди С. В. охоплює широке коло проблем фізіології, біохімії та екології рослин, мікробіології, сільського господарства. Підсумком 13-річних наукових досліджень став рукопис дисертації на тему: «Фізіологія симбіозу систем *Bradyrhizobium* sp. (*Lupinus*) – *Lupinus* L. : алелопатичний аналіз» за спеціальністю 03.00.12 – фізіологія рослин на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук, яку 14 червня 2007 р. було успішно захищено у спеціалізованій вченій раді Д. 74.844.02. Уманського державного аграрного університету (нині Уманський національний університет садівництва). Пиди С. В. стала першим доктором сільськогосподарських наук за спеціальністю 03.00.12 – фізіологія рослин в Україні.

З того часу в Світлани Василівни налагодилася

особливо тісна співпраця з кафедрою біології Уманського національного університету садівництва. Зокрема, головою спеціалізованої вченої ради університету, талановитою вченою в галузі біології та агротехніки сільськогосподарських культур, доктором сільськогосподарських наук, професором, заслуженим діячем науки і техніки України, завідувачкою кафедри біології Зінаїдою Мартинівною Грицаєнко (нині покійна) та вченим секретарем спецради, кандидатом сільськогосподарських наук, доцентом, а нині доктором сільськогосподарських наук, професором, проректором з наукової та інноваційної діяльності, головою спеціалізованої вченої ради К. 74.844.02. Віктором Петровичем Карпенком.

Після успішного захисту докторської дисертації та рішення президії Вищої атестаційної комісії України про присудження наукового ступеня доктора наук (8 листопада 2007 р.) Світлану Василівну було запрошено до складу спеціалізованої вченої ради Уманського національного університету садівництва, у якій вона активно працює до сьогоднішнього дня. За час каденцій Вченої ради Пиди С. В. неодноразово була рецензентом та офіційним опонентом дисертаційних робіт за спеціальністю фізіологія рослин – Приплавко С. О., 2008 р.; Мамчур О. В., 2010 р.; Карпенко В. П., 2011 р.; Федак В. В., 2014 р.; Богдан М. М., 2016 р.; Даценко А. А., 2016 р.; Пидан Л. Ф., 2017 р.; Коробко О. О., 2019 р.

С. В. Пиди часто була рецензентом наукових та навчально-методичних праць співробітників кафедри біології, зокрема колективної монографії авторів В. П. Карпенка, З. М. Грицаєнко, Р. М. Притуляка та ін. «Біологічні основи інтегрованої дії гербіцидів і регуляторів росту рослин» (Умань : Видавець «Сочінський», 2012. 357 с.), навчального посібника з грифом Міністерства освіти і науки України «Мікробіологія галузі: зерно і продукти його переробки», автори В. П. Карпенко, З. М. Грицаєнко, Р. М. Притуляк та ін. (Умань : Видавець «Сочінський», 2014. 131 с.) тощо.

Вчені кафедри біології Уманського університету неодноразово рецензували наукові праці викладачів, навчальні програми з дисциплін кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, брали активну участь у роботі наукових конференцій, проведених на базі зазначеного закладу вищої освіти.

За вагомі досягнення в науковій і педагогічній ниві рішенням вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Пиди С. В. з 1 квітня 2008 р. було переведено на посаду професора кафедри ботаніки. 20 січня 2011 р. рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки Пиди С. В. присвоєно вчене звання професора кафедри ботаніки. З 26 листопада 2014 р. проф. Пиди С. В. очолює кафедру ботаніки та зоології, яка була утворена 01.09.2013 р. шляхом об'єднання кафедр ботаніки та зоології.

Пидою С. В. уперше отримано низку нових наукових результатів щодо формування та функціонування симбіотичних систем «бульбочкові бактерії – бобова рослина» з позиції алелопатії. Комплексні дослідження фізіологічних і алелопатичних властивостей макропартнерів дозволили теоретично узагальнити й по новому вирішити наукову проблему, що виявляється в посиленні активності процесу симбіотичної фіксації атмосферного азоту за рахунок селекціонованих штамів бульбочкових бактерій та їх природних рас у зернобобових культур, зокрема люпину білого і жовтого. Встановлено, що формування і функціонування симбіотичних систем *Bradyrhizobium* sp. (*Lupinus*) – *Lupinus* L. залежить від комплексу біотичних, абіотичних та алелопатичних чинників. Світлана Василівна вперше дослідила симбіотичні властивості бульбочкових бактерій штамів 1а, 2а, 3а, 4а, 5а, Саф.1, Саф.2, Саф.3 у ґрунтово-кліматичних умовах Західного Лісостепу України. Виявила, що їх використання індукує підвищення активності фіксації молекулярного азоту люпиново-ризобіальними системами, посилює накопичення

хлорофілів і каротиноїдів у листках, збільшення насінневої продуктивності люпину та вміст сирого протеїну в зерні.

Професором Пидою С. В. уперше доведено залежність алелопатичної активності вегетативних, генеративних органів і післяжнивних решток люпину та рівня акумуляції флавоноїдів у листках від видових і сортових особливостей рослин та активності штамів бульбочкових бактерій, що використовували для інокуляції. Було розроблено і запатентовано спосіб оцінки ефективності бобово-ризобіального симбіозу сортів люпину білого з *Bradyrhizobium* sp. (*Lupinus*), який знайшов практичне використання. Застосування сучасних методів дослідження дозволило вперше ідентифікувати з листків люпину аглікон кверцетин (сорт Промінь, алкалоїдна форма) та кверцетин-3-рутинозид (сорт Мотив 369 і Обрій), оцінити алелопатичну активність екзометаболітів коренів проростків люпину і показати її вплив на функціонування симбіотичних систем у фазі листової розетки, встановити залежність ростових процесів і функціонування симбіотичного апарату в інокульованого різими штамми бульбочкових бактерій люпину жовтого від ураження *Colletotrichum gloeosporioides*.

На основі багаторічних досліджень С. В. Пиди довела, що мікробіологічні і біохімічні властивості ґрунту ризосфери сортів двох видів роду *Lupinus* L. залежать від видільної активності коренів рослин та алелопатичної активності ексудатів. Було поглиблено уявлення про алелопатичну взаємодію люпину з іншими представниками родини Бобові, а також Злакові та Айстрові, а також обґрунтовано доцільність використання люпину як попередника у сівозміні.

Вагомим науковим здобутком ученої є обґрунтування перспектив і створення, на основі алелопатично активних сполук пожнивних решток люпину, фіторегуляторів з гербіцидоподібною дією для контролю чисельності сегетальних видів рослин. На підставі дослідження фізіологічних особливостей формування і функціонування симбіотичних систем, утворених сортами люпину білого та люпину жовтого і штамми *Bradyrhizobium* sp. (*Lupinus*), встановлено шляхи підвищення азотфіксувальної активності кореневих бульбочок, накопичення хлорофілів і каротиноїдів у листках та насінневої продуктивності рослин. Експериментальним шляхом підібрано комплемтарні пари симбіонтів «сорт люпину – штам *Bradyrhizobium* sp. (*Lupinus*)»: Олешка – 1а, 5а, Синій парус – 367а, Піщовий – 3а, 5а, алкалоїдна форма – 5а (білий), Мотив 369 – штами 4а, Промінь – 2а, 1а, Обрій – 1а, Борсельфа – 4а, Бурштин – 1а, 3а (жовтий) і рекомендовано їх для використання у сільськогосподарське виробництво.

Пріоритетне місце в науковій діяльності вченої займають дослідження, пов'язані з розробкою високоєфективних технологій вирощування бобових культур. С. В. Пиди удосконалила елементи технології вирощування люпину білого і люпину жовтого та впровадила їх у виробництво в умовах Західного Лісостепу України. Запропонувала використовувати високоєфективні штами *Bradyrhizobium* sp. (*Lupinus*) 1а та 5а у виробництві біопрепарату для інокуляції насіння люпину. Результати досліджень алелопатичного впливу люпину жовтого на жито посівне, пшеницю м'яку, ячмінь звичайний, кукурудзу звичайну, сою культурну і люпин білий рекомендовано враховувати під час складання сівозмін.

За період наукової діяльності Світлавою Василівною Пидою опубліковано 342 праці, у тому числі 4 монографії, 7 патентів на корисну модель, понад 100 статей у фахових виданнях, 13 навчальних посібників, 2 з яких із грифом МОН України, 7 методичних рекомендацій, 1 бібліографічний покажчик, 2 електронні версії навчальних курсів тощо.

Пиди С. В. є відомим вченим-біологом з багаторічним науковим досвідом та значними організаторськими здібностями. Сьогодні вона на громадських засадах здійснює керівництво лабораторією «Фізіології рослин та мікробіології», була виконавцем тем «Онтогенез рослин,

рослинні угруповання в природному і трансформованому середовищі: цитоембріологічні, фізіолого-біохімічні, екологічні та історичні аспекти» (№ держреєстрації – 0105U000752), «Фіторизноманіття: морфолого-систематичні, цитоембріологічні, фізіолого-біохімічні, екологічні та історичні аспекти» (№ держреєстрації – 0111U004876), керує виконанням комплексної наукової теми «Рослинні угруповання Західного Поділля: морфолого-систематичні, дендрологічні, цитоембріологічні, фізіолого-біохімічні, генетичні, фітопатологічні, екологічні та історичні аспекти» (№ держреєстрації – 0116U002131).

Нині Світлана Василівна досліджує проблеми пов'язані із розкриттям механізмів і розробкою наукових основ підвищення активності фізіолого-біохімічних процесів та продуктивності бобових культур на прикладі люпину білого, люпину жовтого, бобів кормових, нуту звичайного та сочевиці харчової шляхом монообробки насіння мікробними препаратами на основі активних штамів бульбочкових бактерій та регуляторів росту рослин Емістим С, Епін, Агростимулін, з бозахисним ефектом Регоплант і Стімпо й їх сумісного застосування; дослідженням біологічної фіксації молекулярного азоту бобовими культурами; вивченням біохімічного складу та алелопатичної активності видів роду Піретрум; хімічної взаємодії між рослинами в природних і штучних фітоценозах та ґрунтовими мікроорганізмами, біологізації землеробства; встановленням морфогенезу і формування урожайності та якісних показників помідора їстівного, біохімічного складу та продуктивності пшениці м'якої за використанням органо-мінеральних добрив «SMART» композит Марцінишин® під час вирощування помідора їстівного та пшениці м'якої; дослідженням змішаних збудників хвороб насіння *Hordeum* L., прогнозування та обмеження їх розвитку в умовах Лісостепу України. Кредом її досліджень є вислів В. Л. Гінзбурга «Ми маємо лише один екземпляр Всесвіту і не маємо права ним експериментувати». Кредом її життя є слова народної мудрості «3-поміж усіх людських чеснот найголовніше – бути людиною». Філософією індивідуального успіху вважає вислів О. Довженка, який обрала колись темою творчої роботи на вступному іспиті до закладу вищої освіти, «Прекрасна людина в бою за Батьківщину, прекрасна вона в смерті за неї, але найпрекрасніша в труді...».

Професор Пиди С. В. підготувала двох кандидатів наук за спеціальністю 03.00.12 – фізіологія рослин – Тригубу О. В. і Гурську О. В., на високому науковому та методичному рівнях читає лекції, проводить лабораторно-практичні заняття і заняття з навчальної практики для бакалаврів біології та хімії з «Фізіології рослин», «Мікробіології з основами вірусології», для магістрів – «Методів наукових досліджень», «Живлення і продуктивності рослин», «Механізмів продуктивності рослин», успішно здійснює керівництво курсовими, магістерськими роботами студентів, науковою роботою трьох аспірантів.

Світлана Василівна самостійно та у співпраці розробила навчальні програми з курсів «Основи сільського господарства», «Методика польових досліджень», «Екологія сільського господарства», «Фізіологія рослин», «Мікробіологія з основами вірусології», «Живлення і продуктивність рослин» та електронні версії курсів «Фізіологія рослин» і «Мікробіологія з основами вірусології», тестові завдання для контролю знань студентів, впровадила в навчальний процес на цих курсах кредитно-трансферну систему оцінювання якості знань.

Професор Пиди С. В. не обмежується навчальною роботою тільки в університеті, адже читала лекції з фізіології рослин та мікробіології в Тернопільському обласному комунальному інституті післядипломної педагогічної освіти та на семінарах вчителів біології м. Тернополя й області.

Пиди С. В. – член спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів, крім згаданого Уманського національного університету садівництва, ще й у Національному університеті

біоресурсів і природокористування України.

Світлана Василівна була членом журі на XXX Всеукраїнській учнівській олімпіаді з біології з екологією (23–28 березня 2009 р.), а також входила до журі II етапу Всеукраїнського зльоту трудових аграрних об'єднань (11–13 вересня 2018 р.), була головою журі обласних конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України (2004–2018 рр.), міської олімпіади з біології (2011 р.), неодноразово головою державної екзаменаційної комісії у Тернопільському педагогічному університеті та Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка (м. Кременець, Тернопільська область).

З 2012 р. Світлана Василівна Пида очолює Тернопільське відділення Українського товариства фізіологів рослин, а також осередок, а з 2017 р. – відділення Товариства мікробіологів України ім. С. М. Виноградського, є членом Тернопільського відділення товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, Тернопільського відділення Українського ботанічного товариства, вченої ради та науково-методичної ради хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Упродовж багатьох років була проформом кафедри ботаніки.

Пида С. В. є одним із організаторів Міжнародних і Всеукраїнських конференцій з актуальних проблем біологічної та педагогічної наук. Зокрема, Міжнародної наукової конференції «Онтогенез рослин, біологічна фіксація молекулярного азоту та азотний метаболізм» (2001 р.), «Онтогенез рослин у природному та трансформованому середовищі. Фізіолого-біохімічні та екологічні аспекти» (2017 р.); III з'їзду Українського товариства фізіологів рослин (2002 р.), XV з'їзду Товариства мікробіологів України ім. С. М. Виноградського (2017 р.); Міжнародних науково-практичних конференцій «Біологічна фіксація азоту» (2014 р.), «Подільські читання. Епоха природничих досліджень Поділля: історія, теорія, практика» (2018 р.), «Інтродукція рослин на Волино-Поділлі: наука, освіта, мистецтво формування ландшафту, виробництво» (2018 р.); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тернопільські біологічні читання – Terнопil bioscience» (2017, 2018 рр.) тощо.

Світлана Василівна постійно підвищує свою кваліфікацію. У 2000 р. проходила стажування у відділі алопатії Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України, у 2004 р. – на кафедрі мікробіології, вірусології і імунології Тернопільської державної медичної академії ім. І. Я. Горбачевського (нині Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського), у 2014 р. – на кафедрі фізіології та екології рослин Львівського національного університету ім. Івана Франка, у 2019 р. – на кафедрі мікробіології, вірусології і імунології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. Світлана Василівна у 2010 р. успішно пройшла навчання з курсів: «Методика створення електронних курсів в системі MOODLE» і «Технології дистанційного он-лайн навчання». У 2016 р. брала участь у семінарі-тренінгу «Розвиток цілісного мислення школярів у процесі вивчення біології». У 2018 р. – учасник соціального проекту «Створення біблічного саду ТНПУ імені Володимира Гнатюка». У 2019 р. – учасник тренінгу «Медіаграмотність у професійній діяльності педагога», участь у заході з підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ЗВО «Освітній десант. Перфоманс освітніх майстер-класів», учасник науково-методичного кластеру «Методики формування в учнів розуміння сучасних принципів наукової систематики та її значення для біологічних досліджень» тощо.

Пида С. В. понад 15 років працює викладачем Тернопільського обласного територіально-комунального відділення Малої академії наук (МАН) України, є куратором секції «Біологія». Розробила навчальну програму для поглибленого вивчення біології з членами МАН України та методичні рекомендації стосовно написання та

оформлення учнівських науково-дослідницьких робіт. Бере участь у реалізації Державної цільової програми роботи з обдарованою молоддю, активно впроваджує сучасні методики навчання і виховання здібних учнів, сприяє творчому та інтелектуальному розвитку майбутньої національної еліти в школі олімпійського резерву. За цей час її вихованці неодноразово ставали переможцями II і III етапів Всеукраїнського конкурс-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, посідали призові місця на Всеукраїнському конкурсі юних раціоналізаторів та винахідників «Природа – людина – виробництво – екологія» (секція «Біологія»), Національному етапі конкурсу «Intel – Еко Україна» (2006, 2007, 2008 рр.) Міжнародного конкурсу науково-технічної творчості школярів Intel ISEF.

За активну роботу з обдарованими школярами та підготовку призерів III етапу Всеукраїнського конкурс-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України нагороджена грамотою Міністерства освіти і науки України (2006 р.), знаком «Відмінник освіти України» (2008 р.), подяками Міністерства освіти і науки України (2009 р.) та Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (2007 р., 2008 р., 2009 р., 2010 р., 2018 р.).

За вагомий внесок у підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів, впровадження сучасних технологій навчання і виховання студентської молоді та пошук і підтримку творчо обдарованої учнівської молоді Світлану Василівну Пиду обрано академіком Академії наук вищої школи України (2014 р.), нагороджено грамотами управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації (ТОДА) та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науково-інноваційні здобутки професора С. В. Пиди отримали високу оцінку: подяка управління освіти і науки ТОДА (2018 р.); Почесна грамота НАН України (2018 р.); подяки обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та управління освіти і науки ТОДА (2011 р.); грамота управління освіти і науки ТОДА (2010, 2018 рр.); грамота Тернопільського обласного комунального територіального відділення МАН України (2011 р.); подяки ТНПУ імені Володимира Гнатюка (1983, 1983, 1988, 1989, 1994, 1995, 1995, 1997, 2002, 2012, 2014 рр.); грамоти ТНПУ імені Володимира Гнатюка (2003, 2004, 2005, 2006, 2010, 2014, 2015, 2016, 2017, 2019 рр.).

Світлана Василівна Пида вважає себе щасливою людиною, оскільки мала найкращих учителів, мала і має можливість спілкуватися та працювати разом з відомими, талановитими вченими, істинними науковцями, колегами, друзями і просто щирими та доброзичливими людьми. Життєвий і творчий шлях Світлани Василівни – взірць відданості улюбленій справі, зразок людської гідності, добропорядності, високої душевної щедрості, оптимізму, вірності служіння Україні та науці. Нині вона у розквіті творчих сил, сповнена новаторських ідей та сподівань на майбутнє.

Література:

1. Барна М. М., Барна Л. С. Розвиток ботанічної науки в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія.* 2010. № 1 (42). С. 3-25.
2. Барна М. М., Пида С. В., Барна Л. С. Кафедра ботаніки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: навчальні та наукові досягнення (до 75-річчя заснування). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія.* 2015. № 1 (62). С. 5-23.
3. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 1962-2002 рр. / уклад.: Барна М. М. та ін.; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Видавничий відділ ТДПУ, 2002. 182 с.
4. Бутницький І. М., Векірич К. М., Пида С. В., Коночук О. Б. Становлення і розвиток наукових досліджень з фізіології рослин в Тернопільському національному педагогічному університеті ім. Володимира Гнатюка. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія.* 2009. № 1-2 (39). С. 210-218.
5. Відділ кадрів Тернопільського національного педагогічного університету

- імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, спр. 444. 196 арк.
- Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940-2010) / М. М. Барна та ін.; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 312 с.
  - Пида Світлана Василівна. *Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*. URL: http://tnpu.edu.ua/faculty/himbio/pida-sv-tlana-vasil-vna.php?clear_cache=Y. (дата звернення: 10.04.2019).

References:

- Barna M. M., Barna L. S. Rozvytok Botanichnoi Nauky V Ternopil'skomu Natsionalnomu Pedagogichnomu Universyteti Imeni Volodymyra Hnatiuka. *Naukovi Zapysky Ternopil'skoho Natsionalnoho Pedagogichnoho Universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Biologiya*. 2010. № 1 (42). S. 3-25. (in Ukrainian).
- Barna M. M., Pyda S. V., Barna L. S. Kafedra botaniky Ternopil'skoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka: navchalni ta naukovi dosiahnennia (do 75-richchia zasnuvannia). *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Biologiya*. 2015. № 1 (62). S. 5-23. (in Ukrainian).
- Bibliohrafiia naukovykh i naukovo-metodychnykh prats vykladachiv khimiko-biologichnoho fakultetu Ternopil'skoho derzhavnoho pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka 1962-2002 rr. / uklad.: Barna M. M. ta in.; za red. M. M. Barny. Ternopil : Vydavnychiy viddil TDP, 2002. 182 s. (in Ukrainian).
- Butnytskyi I. M., Vekirchuk K. M., Pyda S. V., Kononchuk O. B. Stanovlennia i rozvytok naukovykh doslidzhen z fiziologii roslyn v Ternopil'skomu natsionalnomu pedagogichnomu universyteti im. Volodymyra Hnatiuka. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya: Biologiya*. 2009. № 1-2 (39). S. 210-218. (in Ukrainian).
- Viddil kadriv Ternopil'skoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka, m. Ternopil, sp. 444. 196 ark. (in Ukrainian).
- Narysy istorii khimiko-biologichnoho fakultetu Ternopil'skoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka (1940-2010) / M. M. Barna ta in.; za red. M. M. Barny. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2010. 312 s. (in Ukrainian).
- Pyda Svitlana Vasylyivna. *Ternopil'skyi natsionalnyi pedagogichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka*. URL: http://tnpu.edu.ua/faculty/himbio/pida-sv-tlana-vasil-vna.php?clear_cache=Y. (in Ukrainian).